

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૭] ૧૧ એસ.સી.આર. ૪૭૦

ભારતસિંગ આત્મજ ગુલાબસિંહ જાખડ અને અન્ય

વિ.

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નંબર ૨૧૭૯૨/ ૨૦૧૭)

ડિસેમ્બર ૧૨, ૨૦૧૭

[કુરિયન જોસેફ અને આર. ભાનુમતી, જે.જે.]

જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૮૪:

કલમ ૨૮એ – કોર્ટના ચુકાદાના આધારે વળતરની રકમનું પુનઃ નિર્ધારણ –
જ્યારે જે ચુકાદાના આધારે પુનઃ નિર્ધારણ માંગવામાં આવ્યું હોય તે અપીલમાં

પેઝિંગ હોય – ઠરાવ્યું: અપીલના પેઝિંગ સમયગાળા દરમિયાન, કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી અપીલનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી પેઝિંગ રાખવી જરૂરી છે – વર્તમાન કેસમાં, લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન કલેક્ટરે અપીલ પેઝિંગ હતી તે દરમિયાન કલમ ૨૮-એ હેઠળની અરજીનો ખોટી રીતે નિર્ણય કર્યો હતો.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું:

૧. માત્ર એક જ અરજી ટકવાપાત્ર છે તે સિદ્ધાંત સાથે કોઈ વિવાદ નથી, તેમ છતાં પ્રસ્તુત કેસમાં, હાઈકોર્ટ એ હકીકતની નોંધ લેવામાં ચૂકી ગઈ હતી કે જ્યારે જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૮૪ ની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી પર નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો ત્યારે જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તે અપીલમાં પેઝિંગ હતા. તે આ કેસની વિશેષ અને વિશિષ્ટ તથ્યાત્મક સ્થિતિ છે. એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કલમ ૨૮એ એ એક લાભકારી જોગવાઈ છે. [પેરા ૧૬][૪૭૭-ડી-ઈ]

૨. રેફરન્સ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાઓ પર આધારિત કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી પર નિર્ણય ત્યારે લેવામાં આવ્યો હતો જ્યારે તેની અપીલો પેઝિંગ હતી. કલેક્ટરે અપીલનો નિર્ણય ન આવે ત્યાં સુધી અરજી પેઝિંગ

રાખવી જોઈતી હતી. સિદ્ધાંત મુજબ, હાઈકોર્ટ તેના આક્ષેપિત ચુકાદામાં લીધેલા મંતવ્યમાં સાચી અને ન્યાયી છે કે કલમ ૨૮એ હેઠળ ક્રમિક અરજીઓ થઈ શકે નહીં. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે એપેલેટ કોર્ટના ચુકાદાના સંદર્ભમાં પુનઃ નિર્ધારણ માટેની તારીખ ૨૭/૦૫/૨૦૦૮ની બીજી અરજી ટકવાપાત્ર નથી. જોકે, જ્યારે મામલો અપીલમાં પેનિંગ હતો ત્યારે અરજીનો નિર્ણય કરવામાં કલેક્ટર પણ દોષિત હોવાથી, પ્રસ્તુત કેસના વિશિષ્ટ તથ્યોમાં, તારીખ ૩૧/૧૨/૧૯૯૨ની અરજી પર નવેસરથી વિચારણા થવી જોઈએ. તદનુસાર, અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. લેન્ડ એકિવિઝિશન કલેક્ટરને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ તારીખ ૩૧/૧૨/૧૯૯૨ની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી પર નવેસરથી વિચારણા કરે અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાના પ્રકાશમાં આદેશો પસાર કરે. [પેરા ૧૭][૪૭૭-ઈ-એચ]

બબુઆ રામ અને અન્ય વિ. યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય (૧૯૯૫) ૨ એસસીસી ૬૮૯: [૧૯૯૪] ૪ સપ્લી. એસસીઆર ૧૪૮; યુ.પી. સ્ટેટ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય (૧૯૯૫) ૨ એસસીસી ૭૬૬: [૧૯૯૪] ૪ સપ્લી. એસસીઆર ૫૮૧; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. મુનશી રામ (મૃતક) વારસદારો મારફતે અને અન્ય (૨૦૦૬) ૪ એસસીસી ૫૩૮: [૨૦૦૬] ૨ એસસીઆર ૮૧૬; કેન્દ્રીય કર્મચારી સહકારી ગૃહ નિર્માણ સમિતિ લિમિટેડ, નોઈડા વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૯)

૧ એસસીસી ૭૫૪ : [૨૦૦૮] ૧૫ એસસીઆર ૮૧૦ – પર આધાર રાખ્યો.

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. પ્રદીપ કુમારી અને અન્ય (૧૯૯૫) ૨ એસસીસી ૭૩૬: [૧૯૯૫] ૨ એસસીઆર ૭૦૩; જોસ એન્ટોનિયો ક્રુઝ ડોસ આર. રોડ્રિગ્સ અને અન્ય વિ. લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન કલેક્ટર; યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. મુનશી રામ (મૃતક) વારસદારો મારફતે અને અન્ય (૧૯૯૬) ૬ એસસીસી ૭૪૬: [૧૯૯૬] ૮ સપ્લી. એસસીઆર ૯૧૦ – ને અલગ તારવ્યો.

"કેસ લો સંદર્ભ ",,

(૧૯૯૪) ૪ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૧૪૮ ના ચુકાદા ઉપર પેરા-૯ થી ભરોસો રાખેલ છે.

(૧૯૯૪) ૪ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૫૮૧ ના ચુકાદાના પેરા-૧૦ પર ભરોસો રાખેલ છે.

(૨૦૦૬) ૨ એસ.સી.આર. ૮૧૬ ના ચુકાદાના પેરા-૧૧ થી અલગ પાડેલ છે.

(૧૯૯૬) ૮ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૯૧૦ ના ચુકાદાના પેરા-૧૨ થી અલગ પાડેલ છે.

(૧૯૯૫) ૨ એસ.સી.આર. ૭૦૩ ના ચુકાદાના પેરા-૧૩ ઉપર ભરોસો રાખેલ છે.

(૨૦૦૮) ૧૫ એસ.સી.આર. ૮૧૦ ના ચુકાદાના ઉપર પેરા-૧૪ ઉપર ભરોસો

રાખેલ છે.

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૨૧૭૯૨/ ૨૦૧૭.

રિટ પિટિશન નંબર ૩૦૯/ ૨૦૧૫ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટ, ઓરંગાબાદ બેન્ચના તારીખ ૧૩/૦૮/૨૦૧૫ ના ચુકાદા અને આદેશ થી.

એમ. વાય. દેશમુખ, શક્તિ પાંડે, સાગર એન. પાહુણે પાટીલ, અપીલકર્તા માટે એડવોકેટ.

અજય કે. ત્યાગી, અભિષેક શર્મા, નિશાંત રામકાંતરાવ કાતનેશ્વરકર, પ્રતિવાદીઓ માટે એડવોકેટ.

કોર્ટનો ચુકાદો કુરિયન, જે. દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો:

૧. મંજૂરી આપી.

૨. જ્યારે જે ચુકાદાના આધારે વળતરમાં વધારો માંગવામાં આવ્યો હોય તે અપીલમાં પેટિંગ હોય, ત્યારે જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૯૮૪ (જેને હવે પછી "અધિનિયમ" તરીકે ઓળખવામાં આવશે) ની કલમ ૨૮એ હેઠળ લેન્ડ એકિવિઝિશન કલેક્ટર દ્વારા કયો માર્ગ અપનાવવો જોઈએ, તે આ કેસમાં વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો મુદ્દો છે.

૩. કલમ ૪(૧) હેઠળનું જાહેરનામું ૧૭/૦૧/૧૯૭૪ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. વળતર ૦૪/૦૬/૧૯૭૭ ના રોજ લેન્ડ એકિવિઝિશન ઓફિસર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. અપીલકર્તાઓએ રેફરન્સમાં અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ મામલો આગળ વધાર્યો ન હતો. જોકે, સમાન કલમ ૪(૧) જાહેરનામા હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલી જમીનોના અન્ય હિસ્સેદારોએ મામલો આગળ વધાર્યો હતો અને રેફરન્સ કોર્ટે વધારો મંજૂર કર્યો હતો અને લેન્ડ એકિવિઝિશન ઓફિસર દ્વારા ઓફર કરાયેલા રૂ. ૩,૦૦૦/૩,૫૦૦ ના બદલે જમીનનું મૂલ્ય રૂ. ૫,૦૦૦/- પ્રતિ એકર નક્કી કર્યું હતું, જે બીજા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, ઔરંગાબાદની ફાઈલ પર એલ.એ.આર. નંબર ૧૨૩ અને ૧૨૯, ૧૯૮૩ ના તારીખ ૦૧/૧૦/૧૯૮૨ ના ચુકાદા મુજબ હતું. અપીલકર્તાઓએ કલમ ૨૮એ હેઠળ જરૂરી ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં સમાન વધારો માંગતી અરજી ૩૧/૧૨/૧૯૮૨ ના રોજ ફાઈલ કરી હતી.

જ. જ્યારે કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી પેન્ડિંગ હતી, ત્યારે એલ.એ.આર. નંબર ૧૨૩ અને ૧૨૯, ૧૯૮૩ હેઠળના ચુકાદાને અપીલમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો અને તેમાં કોસ ઓબ્જેક્શન પણ હતા. હાઈકોર્ટે ૨૩/૦૩/૨૦૦૯ ના ચુકાદા દ્વારા આ અપીલોનો નિકાલ કર્યો હતો જેમાં રૂ. ૧૮,૦૦૦/- પ્રતિ એકરના દરે વળતર મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું.

પ. અપીલના પેન્ડિંગ સમયગાળા દરમિયાન, એવું જોવા મળે છે કે લેન્ડ એકિવિઝિશન કલેક્ટરે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ફાઈલ કરાયેલી કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી પર ૨૫/૧૦/૨૦૦૦ ના રોજ ચુકાદો આપ્યો હતો, જેમાં ઉપર જણાવેલ એલ.એ.આર. નંબર ૧૨૩ અને ૧૨૯, ૧૯૮૩ માં આપવામાં આવ્યા મુજબ રૂ. ૫,૦૦૦/- પ્રતિ એકરના દરે વળતર આપવામાં આવ્યું હતું.

ડ. ૨૭/૦૫/૨૦૦૯ ના રોજ, અપીલકર્તાઓએ હાઈકોર્ટના ૨૩/૦૩/૨૦૦૯ ના ચુકાદાના આધારે વળતરમાં વધારા માટે કલમ ૨૮એ હેઠળ નવી અરજીઓ ફાઈલ કરી હતી. તેઓએ પ્રિટ ઓફ મેન્ડમસ માટે હાઈકોર્ટનો સંપર્ક પણ કર્યો હતો. આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, પ્રિટ પિટિશન એવું કહીને ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે અધિનિયમની કલમ ૨૮એ માત્ર એક જ અરજીની પરવાનગી આપે છે, અને જ્યારે વધુ વધારો કરવામાં આવે ત્યારે કમિક અરજીઓ સ્વીકાર્ય નથી.

૭. આમ નારાજ થઈને, પ્રસ્તુત અપીલ.

૮. અધિનિયમની કલમ ૨૮એ જે ૧૯૮૪ માં દાખલ કરવામાં આવી હતી તે નીચે મુજબ વંચાય છે :—

"૨૮એ. કોર્ટના ચુકાદાના આધારે વળતરની રકમનું પુનઃ નિર્ધારણ. — (૧) જ્યાં આ ભાગ હેઠળના ચુકાદામાં, કોર્ટ અરજદારને કલમ ૧૧ હેઠળ કલેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલી વળતરની રકમ કરતા વધુ વળતરની રકમ મંજૂર કરે છે, ત્યારે કલમ ૪ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળના સમાન જાહેરનામા હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલી અન્ય તમામ જમીનોમાં રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ અને જેઓ કલેક્ટરના ચુકાદાથી પણ નારાજ છે તેઓ, કલેક્ટરને કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી કરી ન હોવા છતાં, કોર્ટના ચુકાદાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કલેક્ટરને લેખિત અરજી દ્વારા એવી માંગ કરી શકે છે કે તેમને ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી વળતરની રકમના આધારે પુનઃ નિર્ધારિત કરવામાં આવે:

બશર્તે કે આ પેટા-કલમ હેઠળ કલેક્ટરને અરજી કરવા માટેના ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની ગણતરીમાં, જે દિવસે ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો તે દિવસ અને ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાકાત રાખવામાં આવશે.

(૨) કલેક્ટર, પેટા-કલમ (૧) હેઠળની અરજી પ્રાપ્ત થયા પર, તમામ રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓને નોટિસ આપ્યા પછી અને તેમને સાંભળવાની વ્યાજબી તક આપ્યા પછી તપાસ હાથ ધરશે અને અરજદારોને ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ નક્કી કરતો ચુકાદો આપશે.

(૩) જે કોઈ વ્યક્તિએ પેટા-કલમ (૨) હેઠળના ચુકાદાનો સ્વીકાર કર્યો નથી, તે કલેક્ટરને લેખિત અરજી દ્વારા માંગ કરી શકે છે કે આ બાબત કલેક્ટર દ્વારા કોર્ટના નિર્ણય માટે મોકલવામાં આવે અને કલમ ૧૮ થી ૨૮ ની જોગવાઈઓ, શક્ય હોય ત્યાં સુધી, તેવા રેફરન્સને લાગુ પડશે જે રીતે તેઓ કલમ ૧૮ હેઠળના રેફરન્સને લાગુ પડે છે."

૯. કલમ ૨૮એ ની સૂક્ષ્મતા આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયોનો વિષય રહી છે. બબુઆ રામ અને અન્ય વિ. યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય૧ માં, આ કોર્ટની બે જજોની બેન્ચ દ્વારા વિચારવામાં આવેલ એક પ્રશ્ન એ હતો કે શું કલમ ૨૮એ (૧) હેઠળની અરજી મળ્યા પછી કલેક્ટર/એલ.એ.ઓ. વળતરનું પુનઃ નિર્ધારણ કરવા માટે બંધાયેલા છે જ્યારે ચુકાદો હાઈકોર્ટ અથવા એપેલેટ ફોરમ સમક્ષ અપીલમાં પેન્ડિંગ હોય. આ કોર્ટે, પેરા-૩૯ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું-

"૩૯. હવે પછીનો પ્રશ્ન એ છે કે શું કલમ ૨૮-એ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળની અરજી મળ્યા પછી કલેક્ટર/એલ.એ.ઓ. વળતરનું પુનઃ નિર્ધારણ કરવા માટે બંધાયેલા છે જ્યારે કલમ ૨૬ હેઠળનો ચુકાદો અને ડિક્રી હાઈકોર્ટ અથવા એપેલેટ ફોરમમાં અપીલમાં વિચારણા હેઠળ હોય? જો તેઓ તેમ કરે છે, તો શું કલમ ૨૮-એ(૨) હેઠળનો ચુકાદો ગેરકાયદેસર છે? તે સ્થાપિત કાયદો છે કે ટ્રાયલ કોર્ટની ડિક્રી એપેલેટ કોર્ટની ડિક્રીમાં ભળી જાય છે જે એકલી જ અમલમાં મૂકી શકાય તેવી હોય છે. વળતરના નિર્ધારણની અંતિમતા એપેલેટ ફોરમની ડિક્રી સાથે પ્રાપ્ત થાય છે, પછી તે હાઈકોર્ટ હોય કે આ કોર્ટ. ઉદાહરણ તરીકે લો કે 'એ', 'બી' અને 'સી' કલમ ૪(૧) હેઠળ સૂચિત જમીનમાં અને કલમ ૧૧ હેઠળના

ચુકાદામાં નક્કી કરાયેલા વળતરમાં રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ છે. 'એ' એ વિરોધ વિના વળતર મેળવ્યું. 'બી' અને 'સી' એ વિરોધ સાથે કલમ ૩૧ હેઠળ વળતર મેળવ્યું અને કલમ ૧૮ હેઠળ રેફરન્સ માંગ્યો અને મેળવ્યો. કોર્ટે કલેક્ટરના રૂ. ૧૦,૦૦૦ ના વળતરથી વધારીને રૂ. ૨૦,૦૦૦ વળતર કર્યું. 'બી' એ કલમ ૫૪ હેઠળ અપીલ કરી ન હતી જ્યારે 'સી' એ અપીલ કરી હતી. હાઈકોર્ટ, ધારો કે, વળતર વધારીને રૂ. ૨૫,૦૦૦ કરે છે અથવા ઘટાડીને રૂ. ૧૫,૦૦૦ પ્રતિ એકર કરે છે. 'એ' માત્ર કોર્ટ દ્વારા કલમ ૨૬ હેઠળના ચુકાદા અને ડિક્રીમાં આપવામાં આવેલી વધારાની રકમની હદ સુધી જ નારાજ વ્યક્તિ છે પરંતુ તેને હાઈકોર્ટ દ્વારા 'સી' ની તરફેણમાં આપવામાં આવેલી વધુ રૂ. ૫૦૦૦ ની રકમનો વધારો મળશે નહીં. હાઈકોર્ટની ડિક્રી 'સી' ની તરફેણમાં કરાયેલી અમલીકરણક્ષમ ડિક્રી છે. જ્યાં સુધી હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી પુનઃ નિર્ધારણ રોકી રાખવામાં ન આવે, તો અસંગતતા ઉભી થશે. ધારો કે રાજ્યે હાઈકોર્ટની ડિક્રી સામે આર્ટિકલ ૧૩૬ હેઠળ આ કોર્ટમાં અપીલ કરી અને આ કોર્ટ કલેક્ટરના ચુકાદાને પુષ્ટિ આપે છે અને કલમ ૨૬ હેઠળ સિવિલ કોર્ટની અને કલમ ૫૪ હેઠળ હાઈકોર્ટની ડિક્રી રદ કરે છે. પુનઃ નિર્ધારણ માટે કંઈ જ બાકી રહેતું નથી. 'એ' અથવા 'બી' અથવા

રાજ્યને આવી અસંગત પરિસ્થિતિઓના પરિણામોથી બચાવવા માટે, કલેક્ટર/એલ.એ.ઓ. એ અપીલનો અંતિમ નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી વળતરના પુનઃ નિર્ધારણની બાબતમાં હાથ રોકવા જોઈએ અને તેમણે એપેલેટ ફોરમના અંતિમ ચુકાદા અને ડિક્રીના આધારે જ વળતરનું પુનઃ નિર્ધારણ કરવું જોઈએ. આવો માર્ગ અપનાવવાથી માત્ર દાવેદારોને પુનઃ નિર્ધારિત વળતરની રકમ મળવામાં તકની સમાનતા જ નહીં રહે પરંતુ જાહેર તિજોરી પરનો બિનજરૂરી બોજ પણ ટળશે. જેવી સિવિલ કોર્ટના ચુકાદા સામે અપીલ કરવામાં આવે, કલેક્ટર માટે તે અનિવાર્ય બની જાય છે કે મર્યાદામાં ફાઈલ કરાયેલ વળતરના પુનઃ નિર્ધારણ માટેની અરજી/અરજીઓને એપેલેટ ફોરમના નિર્ણયની રાહ જોતા પેન્ડિંગ રાખવી અને અંતિમ ચુકાદા અને ડિક્રીના આધારે વળતરનું પુનઃ નિર્ધારણ કરવું...."

બબુઆ રામ (ઉપર મુજબ) માં કલમ ૨૮એ હેઠળ ત્રણ મહિનાની મર્યાદાનો સમયગાળો ક્યારે શરૂ થાય છે તે પ્રશ્ન સાથે પણ વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી માટે નિર્ધારિત ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની ગણતરી પ્રથમ ચુકાદાની તારીખથી કરવાની રહેશે.

૧૦. બબુઆ રામ (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણય પછી તરત જ, આ કોર્ટે યુ.પી. સ્ટેટ ઈન્ડસ્ટ્રીયલ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય૨ માં, બબુઆ રામ (ઉપર મુજબ) ને પુનરાવર્તિત કરતા ઠરાવ્યું કે કલમ ૨૬ હેઠળ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજના ચુકાદા વિરુદ્ધ રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ પેન્ડિંગ હોવાથી, સાચો માર્ગ અપીલનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી કલમ ૨૮એ (૧) હેઠળની અરજી પેન્ડિંગ રાખવાનો હતો.

૧૧. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. પ્રદીપ કુમારી અને અન્ય૩ માં, આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેન્ચે બબુઆ રામ (ઉપર મુજબ) સાથે એ મુદ્દે અસંમતિ દર્શાવી હતી કે વળતરના પુનઃ નિર્ધારણ માટેની અરજી માત્ર કલમ ૨૮એ અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવેલા પ્રથમ ચુકાદાના આધારે જ કરી શકાય છે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૨૮એ હેઠળ વળતરનો લાભ કોર્ટ દ્વારા કલમ ૨૮એ અમલમાં આવ્યા પછી આપવામાં આવેલા કોઈપણ એક ચુકાદાના આધારે મેળવી શકાય છે, બશર્તે કે જે ચુકાદાના આધારે પુનઃ નિર્ધારણ માંગવામાં આવ્યું હોય તે ચુકાદો આપ્યાના ત્રણ મહિનાના નિર્ધારિત સમયગાળાની અંદર અરજી કરવામાં આવી હોય. આ કોર્ટે કલમ ૨૮એ હેઠળ અરજી દાખલ કરવા માટે છ શરતો પણ નિર્ધારિત કરી હતી અને છઠ્ઠી શરત છે— "અરજદાર દ્વારા વળતરના પુનઃ નિર્ધારણ માટે કલમ ૨૮એ હેઠળ માત્ર એક જ અરજી કરી શકાય છે".

૧૨. ત્યારબાદ, જોસ એન્ટોનિયો કુઝ ડોસ આર. રોડ્રિગ્સ અને અન્ય વિ. લેન્ડ એકિવકિશન કલેક્ટરપ માં, આ કોર્ટની ત્રણ-જજની બેન્ચે અધિનિયમની યોજના સમજાવી અને નોંધ્યું કે કલમ ૨૮એ અધિનિયમના ભાગ ત્રણ હેઠળ હતી. વધુમાં, અધિનિયમની કલમ ૨(ડી) 'કોર્ટ' ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે જેનો અર્થ થાય છે મૂળ અધિકારક્ષેત્રની મુખ્ય સિવિલ કોર્ટ સિવાય કે કોઈ વિશેષ ન્યાયિક અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હોય. તેથી, આ કોર્ટનો અભિપ્રાય હતો કે કલમ ૨૮એ માં 'ચુકાદો' એટલે ભાગ ત્રણ હેઠળનો ચુકાદો અને 'કોર્ટ' નો અર્થ માત્ર તે કોર્ટ હોઈ શકે છે જેમાં કલેક્ટર દ્વારા કલમ ૧૮ હેઠળ રેફરન્સ કરવામાં આવ્યો હોય. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે "કલમ ૨૮-એ ની સ્પષ્ટ ભાષા, તેથી, કલમ ૧૮ હેઠળના રેફરન્સનો નિકાલ કરતી કોર્ટ દ્વારા ચુકાદાની તારીખથી ગણવામાં આવતા ત્રણ મહિનાના મર્યાદાના સમયગાળાને નિર્ધારિત કરે છે, અને રેફરન્સ કોર્ટના ચુકાદા સામેની અપીલ સાથે વ્યવહાર કરતી એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા નહીં".

૧૩. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. મુનશી રામ (મૃતક) વારસદારો મારફતે અને અન્યક માં, એવી પરિસ્થિતિ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે જ્યાં રેફરન્સ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલું વળતર હાઈકોર્ટ દ્વારા સુધારવામાં આવ્યું હતું અને અપીલમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા વધુ સુધારવામાં આવ્યું હતું, આ કોર્ટે પેરા-૯ માં નીચે મુજબ

ઠરાવ્યું હતું:

"૯. અમે ઠરાવીએ છીએ કે અધિનિયમની કલમ ૨૮-એ હેઠળ, અરજદારોને ચૂકવવાપાત્ર વળતર તે જ છે જે આખરે તે દાવેદારોને ચૂકવવાપાત્ર છે જેમણે અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ રેફરન્સ માંગ્યો હતો. ઉપલી અદાલતો દ્વારા વળતરમાં ઘટાડો કરવાના કિસ્સામાં, કલમ ૨૮-એ હેઠળના અરજદારોને આખરે આપવામાં આવેલા ઘટેલા વળતરના પ્રકાશમાં તેમને પ્રાપ્ત થયેલી વધારાની રકમ પરત કરવા માટે નિર્દેશ આપી શકાય છે." (ભાર આપ્યો છે)

૧૪. કેન્દ્રીય કર્મચારી સહકારી ગૃહ નિર્માણ સમિતિ લિમિટેડ, નોઈડા વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય૭ માં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે કેસના તથ્યોમાં, હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેટિંગ હોવાના કારણે કલેક્ટર કલમ ૨૮એ ની અરજીનો નિર્ણય ન કરવા માટે ન્યાયી હતા. તે કેસમાં, અપીલકર્તાએ સરકારી આદેશોને પણ પડકાર્યા હતા જે મુજબ જો રેફરન્સ કોર્ટના વળતરમાં વધારો કરતા આદેશને પડકારવામાં આવે અને હાઈકોર્ટ/સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેટિંગ હોય તો કલેક્ટર કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કરી શકે નહીં. આ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું કે સરકારી આદેશો બબુઆ રામ (ઉપર મુજબ) માં નિર્ધારિત કાયદાને અનુરૂપ હતા.

૧૫. અપીલકર્તાઓના કિસ્સામાં, જ્યારે તેમની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય એલ.એ.આર. નંબર ૧૨૩ અને ૧૨૯, ૧૯૮૩ ના ચુકાદાઓના આધારે લેવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે તે જ ચુકાદાઓ હાઈકોર્ટમાં અપીલમાં પેન્ડિંગ હતા. તેમ છતાં, કલેક્ટરે તેમની અરજી પર વિચારણા કરવાનું ચાલુ રાખ્યું અને ૨૫/૧૦/૨૦૦૦ ના રોજ તેનો નિર્ણય લીધો. ત્યારબાદ, હાઈકોર્ટના ૨૩/૦૩/૨૦૦૯ ના ચુકાદાના આધારે ૨૭/૦૫/૨૦૦૯ ના રોજ કલમ ૨૮એ હેઠળ નવી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ અરજી જ બીજી અરજી હોવાને કારણે ટકવાપાત્ર નથી તેમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૧૬. જો કે માત્ર એક જ અરજી ટકવાપાત્ર છે તે સિદ્ધાંત સાથે કોઈ વિવાદ નથી, તેમ છતાં પ્રસ્તુત કેસમાં, કમનસીબે, હાઈકોર્ટ એ હકીકતની નોંધ લેવામાં ચૂકી ગઈ હતી કે જ્યારે કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો ત્યારે જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તેની અપીલો પેન્ડિંગ હતી. તે આ કેસની વિશેષ અને વિશિષ્ટ તથ્યાત્મક સ્થિતિ છે. એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કલમ ૨૮એ એ એક લાભકારી જોગવાઈ છે.

૧૭. એલ.એ.આર. નંબર ૧૨૩ અને ૧૨૯, ૧૯૮૩ ના ચુકાદાઓ પર આધારિત તારીખ ૩૧/૧૨/૧૯૯૨ ની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય ૨૫/૧૦/૨૦૦૦ ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો જ્યારે તેની અપીલો પેન્ડિંગ

હતી. કલેક્ટરે ૨૩/૦૩/૨૦૦૯ ના રોજ અપીલોનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી અરજી પેન્ડિંગ રાખવી જોઈતી હતી. સિદ્ધાંત મુજબ, પ્રદીપ કુમારી (ઉપર મુજબ) ના સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટ તેના આક્ષેપિત ચુકાદામાં લીધેલા મંતવ્યમાં સાચી અને ન્યાયી છે કે કલમ ૨૮એ હેઠળ ક્રમિક અરજીઓ થઈ શકે નહીં. પરંતુ તે અહીં વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો મુદ્દો નથી. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે એપેલેટ કોર્ટના ચુકાદાના સંદર્ભમાં પુનઃ નિર્ધારણ માટેની તારીખ ૨૭/૦૫/૨૦૦૯ ની બીજી અરજી ટકવાપાત્ર નથી. જો કે, જ્યારે મામલો અપીલમાં પેન્ડિંગ હતો ત્યારે અરજીનો નિર્ણય કરવામાં કલેક્ટર પણ દોષિત હોવાથી, અમારો એવો મત છે કે પ્રસ્તુત કેસના વિશિષ્ટ તથ્યોમાં, તારીખ ૩૧/૧૨/૧૯૯૨ ની અરજી પર નવેસરથી વિચારણા થવી જોઈએ. તદનુસાર, અપીલનો નીચે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે. લેન્ડ એકિવિઝિશન કલેક્ટરને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ તારીખ ૩૧/૧૨/૧૯૯૨ ની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી પર નવેસરથી વિચારણા કરે અને બોમ્બે હાઈકોર્ટ, ઔરંગાબાદ બેન્ચની ફાઈલ પરની ફર્ટ અપીલ નંબર ૫૬૯ અને ૫૭૦, ૧૯૯૭ માં હાઈકોર્ટના ૨૩/૦૩/૨૦૦૯ ના ચુકાદાના પ્રકાશમાં આદેશો પસાર કરે. કલેક્ટરને ઉપરોક્ત મુજબ આદેશો પસાર કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે, ૨૫/૧૦/૨૦૦૦ ના આદેશને રદ કરવામાં આવે છે. જો કે, અગાઉ ચૂકવવામાં આવેલી રકમ યોગ્ય રીતે એડજસ્ટ કરવાની રહેશે.

૧૮. ઉપરોક્ત મુજબના આદેશો લેન્ડ એકિવિઝિશન કલેક્ટર દ્વારા અપીલકર્તાઓ દ્વારા આ ચુકાદાની નકલ રજૂ કર્યાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર પસાર કરવામાં આવશે અને પરિણામી લાભો તેમને બીજા એક મહિનાની અંદર વિતરિત કરવામાં આવશે.

૧૯. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

અપીલનો નિકાલ થયો.

કલ્પના કે. ત્રિપાઠી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.